Борис Миливојевић
Међуопштински историјски архив
Ваљево

ОДРЖАВАЊЕ ЧИСТОЋЕ ГРАДА, ПАРКОВА И ГРОБЉА ВАЉЕВА КАО ДЕЛАТНОСТ ГРАДСКОГ ПРЕДУЗЕЋА ПЕЋИНА

Градско предузеће „Пећина“ основано је решењем Градског Народног Одбора Општине Ваљево (даље ГНО Општине Ваљево) на седници одржаној 23. 12. 1947. године. На тај начин ово новоосновано предузеће преузело је послове одржавања чистоће, уређења паркова и гробља од Ваљевског Комуналног предузећа „ Вакоп“, преузевши његова основна и обртна средства.[1]

Предузеће „ Вакоп“ бавило се и израдом плана за проширење водовода, његових капацитета, израдама бунара, копањем канала за водоводне цеви, као и израдом купатила, летњих базена са потребним бројем кабина и осталих просторија.[2] Основна средства пренесена од Ваљевског комуналног предузећа „ Вакоп“ износила су 2.585.000 динара и обухватала су земљишта, зграде, возила и инвентар. Обртна средства предузећа износила су 810.000 динара.

Предузеће „Пећина“ регистровано је 21.01.1948 под бројем 1876/48 код Финансијског одсека ГНО у Ваљеву. За руководиоца предузећа постављен је Милановић Будимир, решењем ГНО на

[1] Међуопштински историјски архив Ваљево (у даљем тексту МИАВ), А. 1.5.23 Скупштина општине Ваљево – Решење градског народног одбора о оснивању предузећа „ Пећина“ од 23.12.1947. године. Кутија инвентарни број 171

[2] Исто, План развоја Ваљевског комуналног предузећа, за период 1949- 1951. год. Кутија инвентарни број 171.

седници одржаној дана 23. децембра. 1947. године. Предузеће је почело да ради са директором и књиговођом. Техничко особље чинили су: мајстор поткивач, шофер, пословођа, магационер, служитељ, лугар и десет кочијаша, административно службено особље било је увећано за једну службену благајницу, а образована је и чистачка колона од осам радника.

Градско предузеће „Пећина“ обављало је следеће послове: одржавање чистоће града, тј. изношење смећа из кућа, чишћење и прање прометних улица, извлачење фекалија, одржавања речних корита и градске пијаце; уређивање паркова и гробља; изнајмљивање погребних кола, сахране; одржавање дрвореда и стаза по парковима и чување истих.

Развој предузећа „ Пећина“ у периоду 1948- 1951 година

Већ поменути задаци предузећа из 1948. године настављени су и у наредном периоду, уз повећана средства за рад. У 1948. години, одржавање чистоће у граду обухватало је неке од централних улица, као што су Карађорђева, Војводе Мишића, део улице 15. септембра, до моста на Љубостињи, Вука Караџића, Чика Љубина, од месаре „Слога“ и кнез Милошева од хотела па до Прошиновог споменика. Осим тога, посебна пажња је посвећена одржавању чистоће на обе стране градске пијаце. Ови задаци су били кључни за одржавање хигијене и реда у граду.

У 1949. години предузеће је преузело одговорност за одржавање чистоће у новим улицама, као што су Драгојла Дудића, Андре Савчића, део Кнез Милошеве улице, од Прошиновог споменика до кафане Шаргића, Мајора Илића, Железничку и део Карађорђеве улице, од Прошиновог трга до Радничке улице.

Наредне, 1950. године предузеће је преузело одржавање чистоће у улицама: Жикица Јовановић Шпанац, Миша Дудић, Хајдук Вељкова, Витковићева и Проте Матеје. У 1951. години настављено је преузимање улица за чишћење, па су додате: Синђелићева, др. Пантића, Душанова, Поп Лукина, Лоле Рибара, Бирчанинова, Чика Љубина, од пијаце до Артиљеријске касарне и Радничка, поред касарне.

За ефикасно спровођење посла било је неопходно имати адекватан број хигијенских кола, радника и опреме. Извлачење смећа на сваких петнест дана осигуравало је редовно одржавање чистоће у граду, што је било важно за хигијену и здравље становништва.

Одржавање чистоће

Ради одржавања и стварања повољних здравствених услова за живот и лепшег изгледа града, као и омогућавања других активности становништва, сва лица која су се налазила на подручију овог Народног одбора била су дужна да се старају о одржавању чистоће која је прописана одлуком. Сваки грађанин је био дужан да своје стамбене просторије, дворишта, друге споредне просторије (шупе, стаје, оборе, кошеве и друго) одржава у чистом стању. Свако је био дужан да на позив надлежног органа, односно службеника овог одбора, у одређеном року отклони примећену нечистоћу. Закупац или становник куће, морао је да свако јутро почисти, а лети и да полије тротоар, односно стазу испред своје куће, а такође и да једном недељно очисти и улицу испред своје куће. У зимским данима морали су редовно да чисте снег и лед са тротоара и дела улица испред својих кућа.

Сви власници стамбених и пословних просторија били су дужни да истоварена дрва, угаљ и друге материјале склоне са улица и тротоара најдаље у року од 12 часова. Кућно ђубре и отпатке морали су да се бацају само у сандуке или у неки други суд, који се држи у дворишту, на заклоњеном месту. Ово смеће се једном недељно износило из дворишта и бацало на прописано место. Становници зграда били су дужни да обезбеде место за бацање смећа, отпадака и прљаве воде. Лешеви угинулих животиња морали су одмах бити закопани на предвиђеном месту. Забрањено је било бацање на ђубриште органских материја које при распадању изазивају непријатан мирис, а поготову бацање на туђе земљиште или на улицу. Прљава вода могла је да се просипа само у одређене судове. Свако просипање прљаве воде по дворишту и улици, поготову у туђе двориште било је забрањено.

Свака зграда за становање морала је имати нужник (клозет) који не смета становницима суседних зграда и не квари изглед места, морао је бити ограђен и покривен, а подови чисти и зидови окречени. Јама од клозета се повремено, а нарочито у летњем периоду дензификовала кречним раствором или карболном киселином. Најстрожије је било забрањено одвођење фекалија из клозетских јама у баште, канале и др. Власници обора за свиње били су дужни да их чисте свакодневно, дензифекција обора се вршила једном недељно у граду, а у селима једанпут месечно. Држање свиња у граду је забрањено, а држање у ужем делу града дозволиће се само оним лицима која буду имала оборе подешене за одржавање беспрекорне чистоће. Ово правило је важило за све држаоце стоке у граду.

Спољна фасада сваке куће морала се кречити бар једном годишње. Ограда око куће морала је бити у исправном стању, а сваки празан плац ограђен.

Остаци од јела и други отпатци, могли су се бацати само у корпе за отпатке, односно сандуке за улично ђубре или на места која су за то одређена. Забрањено је било на јавним чесмама, бунарима и другим изворима пијаће воде напајати стоку, прати рубље, бацати смеће и друго што може загадити воду.

Власници возила приликом превоза грађевинског или неког другог материјала, били су дужни да возила обезбеде како би се спречило просипање по улици. Задржавање моторних возила ради прања и чишћења било је дозвољено само на местима за то предвиђеним.

Најстрожије се забрањивало прљање и оштећење зидова и фасада зграда и кућа, ограда, телефонских, електричних и телеграфских стубова и других сличних објеката. Било је забрањено лепљење плаката, летака, објава и реклама, осим на за то предвиђеним местима.

За повреду наведених прописа извршилац је могао бити новчано кажњен, нарочито при поновљеним случајевима. Изрицање и наплату новчане казне вршила је Народна милиција, или за то одређени службеник овог одбора. За поступак изрицања казне по прекршајима био је надлежан повереник Пове-

реништва комуналних послова, а по прописима Основног закона о прекршајима.[3]

Уређење паркова

Градско предузеће „ Пећина“ играло је важну улогу у уређењу и одржавању зелених површина у граду. Рад на пошумљавању и уређењу паркова и дрвореда, значајно је допринео побољшању животне средине и квалитета живота грађана.

У овај део рада спадали су: пошумљавање старог гробља на Баиру, уређење стаза према парку Пећина, као и други задаци везани за одржавање зелених површина у граду; пошумљавање стазе од пута ка парку Пећина и прилазне стазе од Карађорђеве улице до бетонског моста код водовода. То је допринело стварању пријатнијег амбијента за шетаче и посетиоце парка. Такође, требало је засадити нове дрвореде по улицама, или обновити постојеће новим погодним садницама и тако повећати зелену површину у урбанијем простору града.

Било је планирано да се направи брана на ушћу река Јабланице и Обнице, што би омогућило контролу водостаја и унапређење екосистема, као и увођење у употребу десетак чамаца, што би допринело туристичкој понуди и рекреацији, а све у непосредној близини парка Пећина. Поред тога, у парковима је требало обезбедити најмање стотинак клупа за седење, као и канте за отпатке, чиме би се побољшала чистоћа, удобност и доступност јавних простора за грађанство.

Уређивање гробља

Ваљевско гробље био је земљишњи простор ГНО-а под управном Градског предузећа „Пећина“ из Ваљева, предвиђен за сахране на територији града Ваљева. Појединци су стицали право на коришћење одређеног простора за гробнице својих умрлих чланова уплатом прописане таксе. Сиромашни који нису имали

[3] Исто, Одлука Градског народног одбора о одржавању чистоће од 04. 10. 1950. године. Кутија инвентарни број 177.

имовину и редовне приходе били су ослобођени плаћања таксе. За њих је плаћао социјални одсек ГНО-а.

На ваљевском гробљу било је дозвољено сахрањивање покојника свих вероисповести, са слободом верског обреда.

На гробљу су постојале три врсте гробова. Прости гробови захватали су 3,70 м2 површине. Право на коришћење овакве врсте гроба стицало се уплатом од шездесет динара једном у десет година. По истеку овог рока уплата се обновљала, јер се у супротном губило право коришћења гробног места. Ограђене гробнице заузимале су површину од 4,80 м2, рачунајући 1,80 метара ширине и 3 метра дужине, а ограда није смела бити дрвена. Право на коришћење овакве гробнице стицало се једном уплатом од триста динара за период од двадесет година. Једном оградом могло је да се огради више гробова, али у том случају за сваки заузети метар квадратни простора, плаћало се шездесет динара на име таксе за двадесет година. По истеку ових рокова, ако се уплата није обновила за наредних двадесет година, губило се право на гробна места. Зидани гробови, уз дозволу органа управљања ваљевског гробља, могли су се подићи на простору од највише 20 м^2. Право на коришћење ових гробница стицало се уплатом две хиљаде и двеста динара за период од тридесет година. По истеку рока, ова такса би се морала обновити за наредних тридесет година, ако то није било испуњено за годину дана по истеку рока закупнине губило би се право на гробницу.

Гробови који су се користили морали су бити означени видљивим знацима. На њима је било дозвољено подизати споменике, али само у закупљеном простору гробнице. У случају да се такса за закупнину гробнице не изврши у датом року, исти гроб би био прекопан и уступљен за сахрану других лица.

Поступак сахране у граду Ваљеву вршио је искључиво орган управљања ваљевским гробљем. Сродници или друга лица била су обавезна да благовремено обавесте орган управљања гробља о тачном времену сахране преминулог лица и да изврше уплату таксе за пренос умрлог до гробља, копање гробнице и за заузето гробно место. По извршеној уплати издавала се потврда, односно налог надзорнику гробља за копање гроба и сахрану. О свакој извршеној сахрани надзорник гробља, био је обавезан да

извести орган управљања о одређеним подацима: име и презиме сахрањеног, дан сахране, број парцеле и гроба. Дати подаци су се уносили у књигу сахрањених лица са ознаком да је уплаћена такса за гробно место. Ова књига се уредно водила од стране органа управљања.

Сахрана преминулих лица вршена је у дрвеним или металним сандуцима, који су затварани пре превоза на гробље. У случају да су лица умрла од заразних болести, било је обавезно поступити према наређењу надлежног органа власти. Сахрана лица вршила се према унапред утврђеном простору и по одређеном реду. По извршеној сахрани, надзорник гробља обавезно је обележавао место гроба ознаком и бројем.

Сродницима и другим лицима било је дозвољено да одржавају гробове својих преминулих, одгајају цвеће и мање шибље. Укоп покојника и одржавање гробља вршио је надзорник гробља са потребним бројем гробара. Надзорник и гробари били су одговорни пред органом управљања гробљем. Они су обављали послове у складу са упуствима овог органа и у оквиру својих надлежности. Такође су били обавезни за одржавање чистоће и ред на истом, као и љубазно држање према посетиоцима гробља. Постојале су и посебне парцеле где су сахрањивани умрли војници и лица умрла у болници. За сахрану војника није се плаћала никаква такса. И ова правила су имала снагу од дана потписа ГНО-а.[4]

Решењем извршног одбора предложеног од Скупштине Народног одбора града Ваљева од 24. јануара 1950. године, Градско предузеће „Пећина“ припојено је Ваљевском комуналном предузећу „Вакоп“, са свом имовином, правима и обавезама. Тако је Ваљево под административно-оперативним руководством Извршног одбора Народног одбора града Ваљева, поред других привредних предузећа, имало и два комунална предузећа: „Вакоп“ и „Пећина“.

Предузеће „Вакоп“ бавило се искључиво питањем водовода, водоводне мреже и градским купатилом, а предузеће „Пећина“ одржавањем чистоће у граду, уређивањем гробља, паркова и

[4] Исто, Градско предузеће „ Пећина „ из Ваљева-Правилник за сахране и службе нна гробљу. Кутија инвентарни број. 177.

других зелених површина. Оба предузећа су имала сразмерно мали делокруг пословања. Док су пословала као засебна предузећа, морала су да имају и посебан административни апарат са потребним стручним особљем. С обзиром на то да се није могло наћи квалитетно и стручно особље, нарочито за књиговодствена и руководећа места, онда је јасно да је ово био један од оправданих разлога за спајање ова два предузећа. На овај начин била је омогућена боља организација посла и знатно смањење режијских трошкова.[5]

[5] Исто, Решење Извршног одбора-Скупштини Народног одбора града Ваљево о припајању два комунална предузећа „Вакоп“ и „ Пећина“ од 24. јануара. 1950. године. Кутија инвентарни број 177.